

ζ) nyelvészet.

A szegedi dialektus modern leírása: története, hatásköre, művelődéstörténeti tanulságai, a szépirodalomban való élete.

ε) egyebek.

Archeológiai és művészettörténeti, anthropológiai és ethnológiai, földrajzi és klimatológiai, természettudományi és közgazdasági problémák, illetően teendők.

Bálint Sándor.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Az aranyszörű bárány a székely nép száján.

Mészöly Gedeon nagyrabecsült barátom a *Népünk és Nyelvünk* előző számában erről a kérdéstről közölt cikkének megírásakor engem is mégtisztelt kérdezősködésével, hogy vajjon a nép mifelénk, Székelyföldön aranyszörű vagy aranygyapjas bárányról beszél-e? Hamarjában nem tudtam kérdésére megfelelni; nem csengnek már a székely szavak fülembé; rég elszakadtam a szó ősforrásától, a méptől. Ehelyett írtam néhány értelmes falusi rokonomnak, kik egybehangzóan a következőkről adnak hírt levelükben:

Báránynak életében halálában szőre van, juhnak pedig így is meg úgy is csak gyapja. Rokonaim úgy írják, hogy ők „fekete Bárányt“, „fehér Bárányt“, „szőke Bárányt“ (ez a legritkább, úri nyelven szürkének mondják) és „tarka Bárányt“ ismernek. (Ezekhez a váratlan feleletekhez a kérdést következőleg vettem föl: Mondják meg, hogy emlegetik a faluban a különböző színű bárányokat, azt mondják-e „fehérszörű bárány“ vagy pedig „fehér gyapjas bárány“, azt mondják-e „feketeszörű bárány“ vagy pedig „fekete gyapjas bárány“? A kapott válasz szerint az egyik faluban egyképen se mondják, hanem színe után egyszerűen fehér bárány-ról beszélnek.) Mondják úgy, hogy „mijjen szép apró szőre van“, vagy „milyen szép göndör szőre van a báránynak“, vagy pedig „mijjen szép fodorszörű ez a bárány“. Azt írja az egyik, „hogy ha a ju idő előtt fíjazik vagy elvette a Bárányát, sajnájjuk, kivált ha már megkezdett szőrösödni“. „Mikor a bárányok nem egészen fíjatalán leöletnek, akkor használjuk még a szőrnevet, mondván, nem apró a szőre, nem használható sem prémnek, sem sapkának“. Még ilyen kifejezéseket is találunk a levelekben: „a Bárány szőrét koptatja, ha fához dörgölődik“, „szőrét veszti, ha csipkebokrok között jár“, szőrét hullatja, ha megbetegszik“, „szőrét vizsgálják a sapkán, ha megítélik, kinék mijjen sapkája van“ s mikor már nincs mit megítélni rajta, „szőrekopottassá válik a sapka“.

Ebből világossá vált előttem, hogy báránynak nemcsak életében, hanem a szűcs-kezében-is-csak-szőre-van, sőt-nemcsak-a-sapkára, hanem még a sapkáról is csak a szőre kerül le.

Nem így vagyunk azonban a vett hírek szerint a „ju“-val.

Egyik sepsi-bükszádi atyámfia azt írja, hogy a bárányon szőr „csak a szopásidőbe nő, ez tart 4—5 hétig, s ha elválasszuk, ekkor már úgy mondjuk a jól fejlett Báránynak, hogy gyapjas Bárány“. — Erdélyi tehát nem egészen tudáskodott, mikor „Mátyás király arany gyapjas bárányát“ gyűjteményébe iktatta.

Alább azt írják Bükszádról, „nálunk a fiatal jutól vagy jobban mondva a diszkétől elkezdve úgy nyírott állapotában, mind a testen gyapjúnak híjják“ . . . „de szőrt egyáltalán a juhoknál nem használnak“. Van „Szürke gyapjas ju“, „Fehér gyapjas ju“, „Fekete gyapjas ju“. Mondják: „ennek a junak elhullott a gyapja“, „ennek a junak rövid a gyapja“. Lenyírás után a gyapjú színéről beszélnek s ha mérlegre jó, akkor is gyapjúnak mondják. Egy másik ismerősöm „hosszú szálas szürke gyapjas ju“-ról (ez a magyar racka) és vele szemben „berke gyapjas ju“-ról, mint aranygyapjas állatról beszél.

Eddig szólnak az én Háromszékről és Erdővidékről kapott híreim. — Én ezek ellenére is elhiszem Mészöly Gedeon barátomnak, hogy eleink juhai szőrösek valának, mert akkor bizonyára nem kellene sok dolgot, közte még a gyapjúkérdést is szőrméntén kezelni, s bizonyára nem szőrözne a székely gyapjúpokróca sem, s nem enné juhát a farkas szőröstül-bőröstül meg. Mégis úgy látom, hogy a háromszéki és az erdővidéki székelyt a juhgyapjú teljesen meghódította, s nemcsak a piaci árút, hanem az állatnak élő meleg bundáját is gyapjúnak hívja. Úgy veszem ki, hogy a szőr és a gyapjú között a fogalmi különbség nem onnan van, hogy azt vajjon a bárány vagy a juh viseli-e, hanem a szavak a szőr-képlet hosszúságához igazodnak: a nép a hosszú szőrt gyapjúnak mondja, az apró gyapjút pedig szőrnek nevezi. Azt pedig, hogy a báránynak maradt meg a szőre, abból érthetjük meg, hogy a magyarnak összes többi állatai rövid szőrűek valának s egyben abból is, hogy igen sok ősi dolog a gyermekkel s a gyermekkorral, itt a gyermekállattal kapcsolatban könnyebben marad fent, mint a meglelt korral. A székely gyermek még ma is bakszánát húz, noha eleink már kerekesszekéren döcögtek át Vereckén, ma is ijjazik, nyállal játszik, noha már jó katona se válhatik belőle, lovasdin erősödik a lóra, pedig huszár se lesz belőle, hegyes fával rónázik, pedig a bölény már régen kipusztult, s mind ehhez apja csucsit vagy csucsikát ad szájába, hogy erősödjék, noha a népnek maholnap a hús is kiesik szájából: s ahogy ezek az ősi szokások s a szokást rejtő ódon szavak megmaradtak a gyermekszékely körül, úgy őrizte meg a nép szája a gyermekjuhval kapcsolatban a szőr fogalmát is.

Nagy tisztelettel és változatlan nagyrabecsüléssel Mészöly Gedeon barátom iránt

Gelei József.

Kaszabol.

Ez a szó tudvalevően a 'mészáros' jelentésű oszmánli-török *kaszab* főnév igei származéka a valamiként való működést jelölő *-l* képzővel (v. ö. *dajkál, orvosol, kovácsol, szolgál, ácsol, papol, szónokol*, sőt *susztéről ~ el- v. összesusztéről* is). Az kétségtelen, hogy alapszavával együtt, mely ma már csak a *Kaszab ~ Kaszap* családnévben él, a török hódítás korá-